

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

Yhdyskuntalautakunta, § 259, 21.10.2025

Yhdyskuntalautakunta, § 41, 18.02.2025

§ 259

Asemakaava nro 8636, XII Kyttälä, kortteli 188, tontti 1, Tuomiokirkonkatu 19, asemakaavan ajanmukaistaminen ja lisärakentaminen

TRE:916/10.02.01/2022

Yhdyskuntalautakunta, 21.10.2025, § 259

Valmistelija / lisätiedot:
Montonen Hanna

Valmistelijan yhteystiedot

Projektiarkkitehti Iina Laakkonen, puh. 040 806 3080, etunimi.
sukunimi@tampere.fi

Lisätietoja päätöksestä

Hallintosihteeri Jonna Koivumäki, puh. 040 1241 626, etunimi.
sukunimi@tampere.fi

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Nevanperän esteellisyys päättyi ja hän palasi kokoukseen.

Esittelijä: Nurminen Mikko, Johtaja

Päätösehdotus

Asemakaavaehdotus nro 8636 (päiväty 7.2.2022, tarkistettu 9.10.2023, 3.2.2025 ja 11.8.2025) hyväksytään.

Esteellisyys

Lauri Nevanperä ilmoitti olevansa esteellinen asian käsittelyyn. Esteellisyys todettiin hallintolain 28 §:n 1 momentin 1) kohdan perusteella. Nevanperä poistui kokouksesta asian käsittelyn ja päätöksenteon ajaksi.

Kokouskäsittely

Iina Laakkonen oli paikalla asiantuntijana ja poistui kokouksesta esityksensä jälkeen ennen päätöksentekoa.

Perustelut

Kaupunkiympäristön palvelualue on valmistellut 7.2.2022 päivätyn, 9.10.2023, 3.2.2025 ja 11.8.2025 tarkistetun asemakaavaehdotuksen nro 8636. Asian hyväksyminen kuuluu yhdyskuntalautakunnan toimivaltaan.

Asiakirjat ja lisätiedot ovat osoitteessa www.tampere.fi/kaavat/8636.
Diaarinumero TRE:916/10.02.01/2022

Kaavan laatija Tampereen kaupunki, kaupunkiympäristön suunnittelu,
asemakaavoitus, projektiarkkitehti Iina Laakkonen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

Saatu palaute ja vastineet ja toimenpiteet

Tarkistettu asemakaavaehdotus siihen liittyvine aineistoineen oli nähtävillä 20.2.-13.3.2025. Kaavasta saapui 3 lausuntoa ja 2 muistutusta. Lausunnoissa viranomaiset totesivat, etteivät anna lausuntoa tai heillä ei ole huomauttamista kaavasta. Toisen yksityishenkilön muistutuksen mukaan kaavaratkaisu ei säilytä riittävästi tätä arvokasta rakennusta ja sen vaikutusta kaupunkikuvaan. Toisessa muistutuksessa naapuriyhtiö pyysi merkittäväksi kaavaan, että kyseisten tonttien rajalla rakennettavaan rakennuksen seinään ei saa rakentaa ikkunoita, ja oli huolissaan myös rajan lähellä olevan sisäänvedetyn osan aukotuksista ja niiden vaikutuksesta tonttinsa tulevaan rakentamiseen.

Nähtävillä olon jälkeen karttaa on tarkistettu vähäisesti, säilyvien osien ja uudisosan kerrosluvut tarkennettiin teknisesti ja palautteen vuoksi lisättiin kaava-alueen tontin itärajalle ik-merkintä, joka osoittaa rakennusalan sivun, jonka puoleiseen rakennuksen seinään ei saa sijoittaa ikkunoita. Ei muita toimenpiteitä kaavaan. Muutokset eivät edellytä uutta nähtävilläoloa.

Asemakaavamuutokseen nro 8636 liittyvä kaupungin ja Kiinteistö Oy Tampereen Tuomiokirkonkatu 19 välinen maankäyttösopimus on hyväksytty asunto- ja kiinteistölautakunnassa 11.9.2025 § 183.

Toimivalta: Hallintosäännön 22 §:n 3 momentin mukaan yhdyskuntalautakunta hyväksyy muut kuin vaikutukseltaan merkittävät asemakaavat.

Tiedoksi

Hakija, Kirsi Koski/TOAS, Juhani Puhakka/TOAS, Pirkanmaan ELY-keskus, Pirkanmaan Liitto, Pirkanmaan maakuntamuseo, Muistuttajat 2 kpl, Asemakaavaavustajat@tampere.fi, Sirpa Lehtonen, Jaana Huttunen

Liitteet

- 1 Liite Yla 21.10.2025 Asemakaava
 - 2 Liite Yla 21.10.2025 Asemakaavan selostus
 - 3 Liite Yla 21.10.2025 Asemakaavan seurantalomake
 - 4 Liite Yla 21.10.2025 Kaupungin vastine muistutuksiin ja lausuntoihin, täyd.2025
 - 5 Liite Yla 21.10.2025 Ehdotusvaiheen viranomaisneuvottelun muistio
 - 6 Liite Yla 21.10.2025 Aloitusvaiheen viranomaisneuvottelun muistio
-

Yhdyskuntalautakunta, 18.02.2025, § 41

Valmistelijat / lisätiedot:
Montonen Hanna

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.
Esittelijä: Nurminen Mikko, Johtaja

Päätösehdotus oli

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

Asemakaavaehdotus nro 8636 (päivätty 7.2.2022, tarkistettu 9.10.2023 ja 3.2.2025) hyväksytään asetettavaksi julkisesti nähtäville maankäyttö- ja rakennusasetuksen 27 §:n mukaisesti.

Perustelut

Kaupunkiympäristön palvelualue on valmistellut 7.2.2022 päivätyn, 9.10.2023 ja 3.2.2025 tarkistetun asemakaavaehdotuksen nro 8636. Asian hyväksyminen kuuluu yhdyskuntalautakunnan toimivaltaan.

Asiakirjat ja lisätiedot ovat osoitteessa www.tampere.fi/kaavat/8636 ehdotuksen nähtävilleasettamisesta lähtien.

Diaarinumero TRE:916/10.02.01/2022

Kaavan laatija: Tampereen kaupunki, kaupunkiympäristön suunnittelu, asemakaavoitus, projektiarkkitehti Iina Laakkonen

Asemakaavamuutoksella suojellaan teollisuushistoriaa ja täydennetään korttelia tehdasrakennukseen sopeutuvalla asuin- ja liikerakennuksella Kyttälässä. Olemassa olevan rakennuksen säilyttämistä ja siihen sopeutuvaa täydennysrakentamista tutkittiin kaavan valmisteluvaiheessa kahdessa kaavaluonnosvaihtoehdossa ja nyt kaavaratkaisu on viimeistelty kaavaehdotukseksi.

Kaava-alue sijaitsee Kyttälän kaupunginosassa (XII) Tampereen ydinkeskustassa, korttelin päässä Hämeenkadulta ja rautatieasemalta. Asemakaavan muutos koskee korttelin 188 tonttia 1, joka rajautuu pohjoisessa Verkatehtaankatuun, lännessä Tuomiokirkonkatuun ja idässä ja etelässä korttelin muihin tontteihin.

Tontilla sijaitsee alun perin vaateteollisuuden käyttöön rakennettu rakennuskokonaisuus, joka koostuu useista eri aikoina rakennetuista osista. Vanhin, korttelin keskiosassa sijaitseva osa on vuodelta 1906. Kadunvarsien osat ovat vuosilta 1926, 1937 ja 1939. Rakennuksissa on toiminut tehdaskäytön jälkeen mm. koulutustiloja, hotelli, opiskelija-asuntola, vähittäismyymälä ja ravintola.

Asemakaavaratkaisu pohjautuu kaupungin laatimaan korttelisuunnitelmaan ja kaavaprosessissa laadittuihin luonnosvaihtoehtoihin sekä niistä saatuun palautteeseen.

Kaavan viitesuunnitelman on laatinut kiinteistön omistajan suunnittelija Neva arkkitehdit Oy. Suunnitelmalla havainnollistetaan kaavaratkaisu, tontilla olevan teollisuusrakennuksen osittainen säilyttäminen ja siihen sovitettu täydennysrakentaminen.

Asemakaavaprosessin vaiheet

Aloitusvaihe

Aloitteen kaavan muuttamiseksi on tehnyt Tampereen opiskelija-asuntosäätiö, joka omistaa kiinteistön. Kaavamuutoshakemus on jätetty 23.12.2015, jonka jälkeen hakijan kanssa käytiin neuvotteluja kiinteistön purkamisesta viitesuunnitelmien ja kuntotutkimuksien pohjalta.

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

Asemakaavoituksen ja maakuntamuseon näkemyksen mukaan kaavamuuoksen lähtökohtana tulee olla rakennetun kulttuuriympäristön arvojen säilyminen. Kiinteistön omistaja haki rakennuksille purkulupaa, josta tehtiin hylkäävä päätös 6.2.2019. Hakija jätti oikaisuvaatimuksen purkuluvan hylkäävään päätökseen 22.2.2019. Ympäristö- ja rakennusjaosto hylkäsi oikaisuvaatimuksen 9.4.2019 § 59.

Kaavatyö käynnistettiin ja osallistumis- ja arviointisuunnitelma kuulutettiin nähtäville 14.2.- 7.3.2019.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta saatiin palautetta: 6 viranomaisten lausuntoa tai kommenttia ja 2 osallisten mielipidettä (useampi kommentti yhdeltä osalliselta). Aloituvaiheen palautteen tiivistelmät ja niiden vastineet ovat kaava-aineiston liitteenä palauteraportissa.

Viranomaispalautteessa ohjeistettiin laatimaan hulevesiselvitys ja pihasuunnitelma, jotta tavoitteet piha-alueiden toimivuuden ja viihtyisyyden parantamiseksi voidaan varmistaa kaavassa. Selvitysaineistoa tuli myös täydentää teollisuuskäytön aiheuttamien rakenteiden ja maaperän pilaantumisen riskien huomioimiseksi.

Viranomaisten palautteessa todettiin rakennuskokonaisuuden ilmeiset kulttuurihistorialliset, arkkitehtoniset ja kaupunkikuvalliset arvot. Teollisuuden ja varsinkin tekstiiliteollisuuden rakennusperintö on Tampereen ja Pirkanmaan kannalta erityisen tärkeää ja sen vaalimisen tulee olla yksi maankäytön lähtökohdista. Ja arvojen perusteella on tavoiteltava vähintään osittain säilyttävä kaavaratkaisua, MRL 54 §:n rakennetun ympäristön vaalimisvelvoitteen ja erityisten arvojen hävittämiskiellon perusteella.

Osallispalautteessa toivottiin sekä purkavan että säilyttävän rakentamisen vaihtoehtojen tutkimista ja korkean rakentamisen tutkimista. Palautteessa kritisoitiin myös voimakkaasti purkutavoitteita ja esitettiin suunnitelmien kehittämistä nykyisen rakennuksen pohjalta.

Kaavan aloitusvaiheen palautteen pohjalta järjestettiin viranomaisneuvottelu huhtikuussa 2019. Kokouksessa todettiin, että nykyinen asemakaava on rakennussuojelun osalta vanhentunut ja kaavaprosessissa tulee selvittää, mikä osa kiinteistöstä on säilytettävissä siten, että edes osa arvoista säilyy. Purkavaan vaihtoehtoon ei ole perusteita ja tehtyjen selvitysten pohjalta tavoitteena tulee olla vähintään osittainen suojelu. Viranomaispalautteessa ohjeistettiin myös laatimaan hulevesiselvitys ja pihasuunnitelma.

Valmisteluvaihe

Aloituvaiheen palautteen ja viranomaisohjauksen pohjalta kaavahankkeen tavoitteita täsmennettiin ja kaavaprosessissa päätettiin edetä kaavaluonnos-vaihtoehtoilla: osittain purkava (Ve A) ja kokonaan suojeleva (Ve B). Lisäksi vaikutukset arvioitiin myös kokonaan purkavasta vaihtoehtosta (Ve C) ja nykyisellään säilyttävästä vaihtoehtosta (Ve O).

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

Kaavaratkaisussa tutkittiin kiinteistön arvot säilyttäviä ratkaisuja ja täydennysrakentamista arvoihin sovittaen. Asemakaavaa valmisteltaessa on järjestetty erillisneuvotteluja ja työkokouksia hakijan ja eri kaupungin toimialojen kanssa. Kaavatyötä on ohjannut ohjausryhmä. Kaavan valmisteluvaiheen aineisto oli nähtävillä 10.2.- 3.3.2022 ja kaavasta saapui 8 lausuntoa ja 7 mielipidettä.

Valmisteluvaiheen palautteen vaikutus kaavaratkaisuun

Kaavaratkaisua on tarkennettu ja uudisrakentamisen määrää on kevennetty palautteen pohjalta. Kaavamuutoshakija on tutkinut tarkemmin rakennusosien säilyttämistä ja kaavaratkaisu turvaa kaupunkikuvallisesti merkittävät osat; Verkatehtaankadun puolella vanhin rakennusosa osoitetaan säilytettäväksi sekä rakennuksen julkisivuille osoitetaan säilyttävä merkintä. Ratkaisua on kevennetty ja 8-kerroksinen korotusosan rakennusala on sisäänvedetty. Kaava ohjaa sovittamaan uudisrakentamisen rakennetun ympäristön arvoihin sekä kaupunkikuvaan.

Ehdotusvaihe

Kaavaratkaisua tarkennettiin ja kevennettiin kaavaluonnoksista tulleen palautteen myötä kaavaehdotukseksi. Kaava turvaa kiinteistön kaupunkikuvallisesti merkittävät osat; Verkatehtaankadun puolella vanhin Pukutehtaan rakennusosa säilytetään ja kaupunkikuvallisesti merkittävän tehtaan kulmaosan julkisivu säilyy. Uudisosan kerrosluvuksi täsmentyi VIII ja uudisosan rakennusala on sisäänvedetty, jotta vanhan osan julkisivut, räystäslista ja kaupunkikuvallinen ilme säilyy. Tontille on myös osoitettu suojelumääräyksiä, joilla varmistetaan uudisrakentamisen sovittautuminen arvoympäristöön ja rakennusosien sovittaminen alkuperäiseen rakennustapaan, materiaaleihin ja detaljeihin. Vanhinta rakennusosaa ei saa purkaa, mutta täydennysrakentamisen edellyttämä vähäinen rakennuksen osan purkaminen voidaan sallia. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne, rakennuksen rakennustaiteelliset ja kulttuurihistorialliset arvot säilyvät.

Asemakaavaehdotus siihen liittyvine aineistoineen oli nähtävillä 26.10.-16.11.2023 ja kaavasta saapui lausuntoja (4 kpl) ja muistutuksia (4 kpl) sekä valmisteluvaiheessa oli jäänyt käsittelemättä (3 kpl) palautetta, yht. 11 kpl.

Viranomaispalautteessa Pirkanmaan maakuntamuseolla ja Pirkanmaan liitolla ei ollut huomautettavaa kaavaehdotuksesta, mutta Pirkanmaan liitto pyysi teknistä tarkistusta. Pirkanmaan ELY-keskus kommentoi, että pukutehtaalla saattaa olla arvoa Tampereen keskustan teollisuusperintökohteena, jotka ovat valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita rakennettuja kulttuuriympäristöjä. ELY-keskus katsoo, että kaavahanke saattaa sisältyä maankäyttö- ja rakennuslain 18 § mukaiseen valvontatehtävään. Vanhoja julkisivuja koskevat kaavamääräykset tukevat tehdasrakennuksen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

teollisuushistoriaan liittyvien arvojen säilymistä, mutta pyytää kiinnittämään huomiota uudisrakentamisen laajamittaisempiin kaupunkikuvallisiin vaikutuksiin. Kaavan kaupunkirakenteellinen ratkaisu poikkeaa Kyttälän kaupunkikuvallisesta peruseriaatteesta, mutta esitetty ratkaisu on mahdollinen, vaikka rakennuksen suhteet olisivat onnistuneemmat kerrosta pienemmällä korotusosalla. Ely pitää hankkeen suojelunäkökulmaa poikkeavana, kun julkisivu säilytetään vain osin. Säilytettävän julkisivun osalta on huomioitava, että kaava edellyttää entistämistä.

Kaupunkikuvatoimikunta kommentoi heikentyneitä julkisivumääräyksiä, joita pidetään kohteessa erityisen tärkeänä. Määräys paikalla muuratusta tiilestä ja rappauksesta tulee lisätä asemakaavakartalle. Uudisrakennuksen suunnitelmaa tulee rakennuslupavaiheessa vielä kehittää. Erityisesti rakennuksen kulma kaipaa kehitystä ja on tutkittava myös korotusosan pyöristys. Räystäään liittymistä terassirakenteisiin ei ole vielä kaavavaiheessa ratkaistu onnistuneella tavalla. Kaupunkikuvatoimikunta puoltaa hanketta edellä mainituin ehdoin. Hanke voi edetä asemakaavoituksen ohjauksessa. Rakennuslupavaiheessa hanke käsitellään kaupunkikuvatoimikunnassa.

Naapuriyhtiöiden ja yksityishenkilöiden muistutuksissa (4 kpl) pidettiin kiinteistön omistajan ainoana tavoitteena maksimoida uudisrakennuksen kokoa. Kaavaehdotus nähtiin tyydyttävänä kompromissina keskusta-alueen tehokkaan maankäytön ja historiallisten arvojen säilyttämisen välillä. Suunnitelma ei toteuta asemakaavaehdotuksen määräystä sovittautumisesta alkuperäiseen rakennustapaan, materiaaleihin ja detaljeihin. Uudisosa peittää arvokkaan, kaupunkikuvallisesti ja historiallisesti merkittävän harjakaton ullakkoikkunoineen. Opiskelijat toivotetaan tervetulleiksi Kyttälään ja pidetään tärkeänä, että opiskelijoille löytyy hyviä asuntoja. Julkisivun säästämistä kiitellään ja toivotaan suunnitelmien kohtuullistamista ja esitetään vaihtoehtoisia huonejärjestelyjä yksityisyyden turvaamiseksi. Naapuriyhtiö huomautti, ettei heidän valmisteluvaiheen mielipidettä oltu huomioitu, jossa on mm. edellytetty luonnosvaihtoehdon A valitsemista sekä kaavassa esitettyä rakennusalan, rakennuskorkeuden ja rakennusoikeuden lisäyksiä myös yhtiönsä tontille. Valmisteluvaiheessa käsittelemättä jääneet palautteet on käsitelty tarkistetussa ehdotusvaiheessa.

Uusi ehdotusvaihe

Kaava-aineistoa on tarkistettu kaavaehdotuksesta saadun palautteen sekä kiinteistönomistajan tavoitteiden täsmennyttyä asuin-liikeykäyttöön, asuin- ja liikerakennusten korttelialueeksi, AL-1. Kaavan vaikutustenarviointia on täydennetty mm. ilmastovaikutusten osalta.

Tarkistettu asemakaavaehdotus siihen liittyvine aineistoineen esitetään asettavaksi uudelleen julkisesti nähtäville 20.2.-13.3.2025.

Asemakaavan toteuttaminen

Kaavaa voidaan lähteä toteuttamaan heti sen saatua lainvoiman.

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

Lausunnot

Pirkanmaan Ely, Pirkanmaan Liitto ja Pirkanmaan maakuntamuseo

Tiedoksi

Hakija, Toas Kirsi Koski, Juhani Puhakka, Pirkanmaan ELY-keskus, Sirpa Lehtonen, Jaana Huttunen

Kokouskäsittely

lina Laakkonen oli paikalla asiantuntijana tämän asian käsittelyn aikana ja poistui kokouksesta esityksensä jälkeen ennen päätöksentekoa.

Liitteet

- 1 Liite Yla 18.2.2025 Asemakaava
- 2 Liite Yla 18.2.2025 Asemakaavan selostus
- 3 Liite Yla 18.2.2025 Asemakaavan seurantalomake
- 4 Liite Yla 18.2.2025 Ehdotusvaiheen viranomaisneuvottelun muistio
- 5 Liite Yla 18.2.2025 Viranomaisneuvottelu, muistio 4.9.2019
- 6 Liite Yla 18.2.2025 Valmisteluvaiheen palaute ja vastineraportti
- 7 Liite Yla 18.2.2025 OAS

Nähtävilläolo ja tiedoksianto asianosaiselle

Pöytäkirja asetetaan nähtäväksi 24.10.2025 kaupungin internetsivuille www.tampere.fi

Päätös on lähetetty sähköpostilla 24.10.2025

Muutoksenhakuviranomainen

Hämeenlinnan hallinto-oikeus

Tampere
24.10.2025

Jonna Koivumäki
Hallintosihteeri

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

Kunnallisvalitus

§259

Kunnallisvalitusohje

Valitusosoitus

Tähän päätökseen haetaan muutosta kunnallisvalituksella.

Valitusoikeus

Päätökseen saa hakea muutosta se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.

Valituksen saa tehdä sillä perusteella, että päätös on syntynyt virheellisessä järjestyksessä, päätöksen tehnyt viranomainen on ylittänyt toimivaltansa tai päätös on muuten lainvastainen.

Valitusviranomainen

Valitus tehdään Hämeenlinnan hallinto-oikeudelle ensisijaisesti hallinto- ja erityistuumioistuinten asiointipalvelussa osoitteessa <https://asiointi.oikeus.fi/hallintotuumioistuimet>.

Hallinto-oikeuden yhteystiedot:

Hämeenlinnan hallinto-oikeus
Raatihuoneenkatu 1
13100 Hämeenlinna
faksi: 029 56 42269
sähköposti: hameenlinna.hao@oikeus.fi

Valitusaika

Valitus on tehtävä **30 päivän** kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Tiedoksisaanti

Kaavan tai rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevan päätöksen katsotaan tulleen asianosaisen ja kunnan jäsenen tietoon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on nähtävänä yleisessä tietoverkossa. Sitä päivää, jona päätös on asetettu nähtäväksi, ei lueta määräaikaan. Jos määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joulukuun tai juhannusaatto tai arkilauantai, saa tehtävän toimittaa ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Valituskirjelmä

Valituskirjelmässä, joka on osoitettava valitusviranomaiselle, on ilmoitettava

- valittajan nimi, kotikunta, postiosoite ja puhelinnumero
- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä osin päätöksestä valitetaan ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi
- vaatimuksen perusteet
- mihin valitusoikeus perustuu, jos valituksen kohteena oleva päätös ei kohdistu valittajaan

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

Valituskirjelmään on liitettävä

- päätös, johon haetaan muutosta valittamalla, alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- todistus siitä, minä päivänä päätös on asetettu nähtäville, tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Asiamiehen on liitettävä valituskirjelmään valtakirja, kuten oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 32 §:ssä säädetään.

Valituskirjelmän toimittaminen

Valituskirjelmä on toimitettava valitusajan kuluessa valitusviranomaiselle.

Valituskirjelmän tulee olla perillä valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukiolon päättymistä. Valituskirjelmän lähettäminen postitse tai sähköisesti tapahtuu lähettäjän omalla vastuulla.

Oikeudenkäyntimaksu

Hallinto-oikeudessa valituksen käsittelystä perittävä oikeudenkäyntimaksu on 310 euroa. Mikäli hallinto-oikeus muuttaa valituksenalaista päätöstä muutoksenhakijan eduksi, oikeudenkäyntimaksua ei peritä. Maksua ei myöskään peritä eräissä asiaryhmissä eikä myöskään mikäli asianosainen on muualla laissa vapautettu maksusta. Maksuvelvollinen on vireillepanija ja maksu on valituskirjelmäkohtainen.